

Monumentnummer*: 515106

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijkmonument
Inschrijving register* 09 oktober 2000
Kadaster deel/nr 82980/142

Woonplaats*	Gemeente*	Provincie*		
Leiden	Leiden	Zuid-Holland		
Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding	Grondperceel
Leiden	M			7532

Omschrijving**

Inleiding

In 1908 werd de WATERTOREN van Leiden voltooid in opdracht van de Leidsche Duinwatermaatschappij naar een ontwerp van W.C. van Manen. De Overgangsstijl waarin de toren is ontworpen, typeert een fase tussen de Neo- Renaissancistische watertorens en de zakelijker vormgegeven watertorens. Van Manens ontwerp was ingediend door de "Hollandsche Maatschappij tot het maken van werken in Gewapend Beton", als alternatief voor een ontwerp van Ingenieur J. Schotel uit 1907. De gewapend betonnen constructie in Van Manens ontwerp betekende een besparing van 13.100 gulden ten opzichte van Schotels gemetselde toren met een plaatijzeren reservoir. Van Manen werd geassisteerd door de Haagse architect S. de Clercq, Schotel hield uiteindelijk toezicht op de bouw van de watertoren.

Het beton werd niet in geprefabriceerde delen aangeleverd, maar werd ter plaatse gegoten. Het betonskelet werd bedekt met 'gekamd' pleisterwerk om de volgens Van Manen "doodse cementkleur" te verbergen. Op de zandsteen- pleisterlaag is inmiddels een laagje steenslag aangebracht. De watertoren staat aan de Hoge Rijndijk naast de brug over het Rijn- Schiekanaal, aan het eind van de Roomburgerweg.

NB. De duidelijkste wijziging aan de toren betreft de verwijdering van de penanten op de daklijst boven de ingang. Tussen de penanten bevond zich oorspronkelijk een bord met de initialen van de Leidsche Duinwatermaatschappij (L.D.M.) en stond een ijzeren vlaggenstok in een drager van Mannesmann-buizen. Nu zijn alleen de aanzetten van de penanten nog aanwezig. De kleine vierkante raampjes direct onder de daklijst zijn dichtgemetseld en witgepleisterd. De vensters in de reservoirmantseling zijn dichtgezet en

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

zwartgeverfd, om het effect van ramen te behouden.

Omschrijving

De 29,5 meter hoge watertoren is op een twaalfzijdige plattegrond opgebouwd uit een rechte schacht en een uitkragend vlakbodemreservoir onder een plat dak.

Het reservoir heeft een doorsnede van 14 meter en een inhoud van 1200 m³.

Het is vervaardigd uit gewapend beton, evenals de skeletconstructie. De twaalf pijlers van het gewapend betonnen skelet zijn in de schacht, op een hoogte van 14 tot 20 meter, met elkaar verbonden door boogvormige liggers. Aan de buitenzijde van de toren kragen grote consoles uit. Het reservoir rust zowel op de liggers als de consoles. De pijlers zijn in de gevel gebruikt als steunberen en lisenen, bekleed met gekamd pleisterwerk. De vlakken tussen de steunberen zijn opgevuld met éénsteens metselwerk van donkere Utrechtse klinkers en rode en oranje verblendsteen. Hardstenen waterdorpels onder en lateien boven de smalle vensters in de schacht en in het reservoir. De schacht is door twee betonnen waterdorpels in de hoogte in drieën gedeeld.

In de onderste geleding oeil de boeuf vensters in hardstenen lijsten. Aan de voorkant (zuid) een rechtgesloten houten toegangsdeur met stoepje, venster, diefijzers en ijzerbeslag. Boven de deur het jaartal 1908 in een gevelsteen van hardsteen. Links van de deur de eerste steen met de inscriptie: "Johannes Hendrik van Spall. Oud 8 jaar. 16 februari 1908." In de middelste laag van de schacht, twee smalle vensters boven elkaar in ieder travee. In de derde horizontale laag kragen de steunberen uit in consoles onder het reservoir. Tussen die consoles oeil de boeuf vensters in hardstenen lijsten.

De ondergrond van het metselwerk in de schacht bestaat uit rode verblendsteen met donkere Utrechtse klinkers. Oranje verblendsteen ter decoratie. Op het reservoir vormen de stijlen van het betonskelet lisenen. In de vlakken tussen de lisenen twee smalle vensters naast elkaar. De ondergrond van het gevelvlak van het reservoir bestaat uit oranje verblendsteen, waarin motieven in rode verblendsteen. Reservoir aan bovenzijde afgesloten door gepleisterde daklijst met een bloktandlijst.

Interieur

De watertoren staat op een fundering van houten heipalen. Boven een gewapend betonnen kelder een vloer van klinkers in zand. De wanden zijn gepleisterd. Midden in de toren vier kolommen, waarbinnen de leidingen lopen.

Fromheen een ijzeren wenteltrap. Een gewapend betonnen trap van de lekvloer naar de bodem van het reservoir. IJzeren ladders naar het dak en langs de buiten- en binnenkant van de reservoirwanden. Het betonnen reservoir is voorzien van een cirkelvormige wapening en een wapening van staven die radiaal in de bodem zijn aangebracht en verticaal in de wanden. Dankzij dikteverschillen in de bodem loopt het reservoir licht af naar het midden toe, voor de afwatering. Een vlotterinrichting zorgt voor het tijdig afsluiten van de watertoevoer bij de hoogste stand. Het dak steunt op de buitenmantel en de vier kolommen in het midden van het reservoir. Het dak is gedekt met mastiek en grind, onderbroken door daklichten met draadglas.

Waardering

De uit 1908 daterende voormalige watertoren van de Leidse Duinwaterleidng Maatschappij is van algemeen belang wegens cultuur-, architectuur- en bouwhistorische, industrieel-archeologische en typologische waarde als vroeg voorbeeld van een watertoren met een

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

zichtbaar gelaten betonskelet. Bovendien is de watertoren van belang als representatief voorbeeld van torens die de overgang vormden tussen de geheel gemetselde torens en de watertorens met de open skeletconstructie als ondersteuning van het reservoir. Tenslotte is het ontwerp van betekenis vanwege de Overgangsstijl, die een fase typeert tussen de Neo- Renaissancistische watertorens en de zakelijker vormgegeven watertorens.

In stedenbouwkundig opzicht is de watertoren van belang vanwege de beeldbepalende ligging aan het Rijn-Schiekanaal, de Hoge Rijndijk en de Roomburgerweg en de silhouetwaarde.

Het exterieur van de watertoren is grotendeels gaaf, in het interieur zijn de belangrijkste onderdelen bewaard gebleven.

Hoofdcategorie

Boerderijen, molens en bedrijven

Subcategorie

Industrie

Functie

Nutsbedrijf